

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ПОЛЬЩІ У ЄВРОПЕЙСЬКІ ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНІ СТРУКТУРИ

Політичні трансформації у Польщі та проголошення нею у 1989 р. державної незалежності, поставили на порядок денний польських урядовців необхідність вирішення низки нових проблем, зокрема, пов'язаних із потребою формування нормативно-правової бази, відповідної здійсненню перетворенням.

Покінчивши з тривалою традицією розбудови радянської моделі держави, Польща починає активно впроваджувати принципи демократичного розвитку суспільства та творення правової держави. Ознакою зовнішньополітичного розвитку стає кардинальна зміна пріоритетів на користь Заходу: інтеграція в європейські та євроатлантичні структури оголошується стратегічною метою зовнішньої політики Польщі.

Упродовж усього періоду незалежності польська дипломатія відзначалася особливою активністю у сфері міжнародної політики, насамперед у напрямку інтеграції в структури ЄС і НАТО. Зважаючи на складність і тривалість інтеграційного процесу, цілком закономірним є оформлення у Польщі значного нормативно-правового доробку.

Актуальність дослідження польського досвіду європейської та євроатлантичної інтеграції обумовлюється посиленням активності України у напрямку співробітництва з структурами ЄС і НАТО, а також породженою у зв'язку з цим потребою звернення до інтеграційної практики їх членів, насамперед із останніх кіл розширення, вагоме місце серед яких займає саме Польща. Спільність історичного минулого та стратегічне партнерство України і Польщі, а також активне лобювання Варшавою інтересів Києва на міжнародній арені перетворюють Польщу на важливий чинник зближення України зі структурами ЄС і НАТО. Використання інтеграційного досвіду Польщі сприятиме глибшому розумінню Україною низки визначальних моментів обраного курсу та слугуватиме запорукою уникнення можливих помилок. У цьому контексті вагоме місце займає аналіз нормативно-правової основи інтеграції Польщі у європейські та євроатлантичні структури.

Проблема нормативно-правового забезпечення інтеграції Польщі у ЄС і НАТО на сьогодні у науковій літературі не отримала цілісного висвітлення. Окремі аспекти проблеми були предметом дослідження у працях українських, російських та зарубіжних науковців. Серед них варто відзначити роботи М. Басараба¹, М. Венерської², Т. Герасимчук³, О. Ковальнової⁴, С. Козія⁵, В. Копійки⁶, М. Микієвича⁷. Більшість із них лежать у площині політологічних розробок, історичні ж розвідки вказану проблему висвітлюють дещо побіжно.

Виходячи з фрагментарного вивчення проблеми та обумовленої цим необхідності цілісного її дослідження, а також наявності широкої документальної бази, нами було поставлено такі завдання: охарактеризувати процес творення нормативно-правової основи інтеграції Польщі у структури ЄС і НАТО, виявити його особливості та визначальні моменти, а також на основі аналізу найважливіших документів показати цілісність та послідовність процесу реалізації Польщею зовнішньополітичної стратегії.

Дослідження проблеми формування нормативно-правової основи інтеграції Польщі у ЄС та НАТО дозволяє класифікувати існуючі акти та виділити їх наступні групи:

- міжнародні договори у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції, підписані Польщею та імplementовані у її національне законодавство;
- нормативно-правові акти, що становлять стратегічну базу процесу інтеграції Польщі у європейські та євроатлантичні структури. У свою чергу акти стратегічного спрямування можна поділити на такі, що визначають стратегічні цілі та регулюють перебіг інтеграційних процесів, і ті, що приймаються з метою приведення національного законодавства у відповідність стандартам ЄС та НАТО.

Першу групу утворюють міжнародні акти, підписані Польщею із структурами ЄС і НАТО у процесі реалізації її зовнішньополітичної стратегії та ратифіковані польським парламентом. Це, насамперед, преференційна угода про торгівлю та економічну співпрацю з державами ЄС (вересень 1988 р.), Європейський договір про надання Польщі статусу асоційованого члена ЄС (угода була підписана 16 грудня 1991 р., проте вступила у дію значно пізніше – її частина стосовно торгівлі ("Проміжна угода") почала діяти з 1 березня 1992 р., решта ж частин (пізніше названі "Європейськими угодами") набули юридичної сили 1 лютого 1994 р.), Угода про приєднання до програми НАТО "Партнерство заради миру" (лютий 1994 р.), Програма партнерства КЕС для десяти

країн-заявників ЦСЄ (червень 1997 р.), отримання особливого статусу в структурі Альянсу та підписання протоколу про приєднання до НАТО (грудень 1997 р.), після ратифікації якого державами-членами структури та кандидатами на вступ до неї Польща, разом із Угорщиною та Чеською Республікою, у квітні 1999 р. стала її членом, Угода про вступ Польщі до ЄС (квітень 2003 р.), після затвердження якої у встановленому порядку РП у колі восьми країн Центрально-Східної Європи, Кіпру та Мальти 1 травня 2004 р. приєдналася до Євроспільноти, та інші.

До визначеної нами другої групи належать нормативно-правові акти, прийняті Польщею як такі, що визначають стратегічні завдання держави у сфері зовнішньої політики щодо досягнення нею членства у структурах ЄС і НАТО та регулюють їх реалізацію. Це, перш за все, "Концепція зовнішньої політики Польщі" (квітень 1990 р.), "Основи польської політики безпеки" (листопад 1992 р.), "Політика безпеки та оборонна політика Польщі" (листопад 1992 р.), "Програма дій щодо адаптації економіки та правової системи до вимог Угоди про асоційоване членство" (1993 р.), "Національна стратегія інтеграції" (1997 р.), "Національна Програма підготовки Польщі до вступу в Європейський Союз" (червень 1998 р.), "Програма інтеграції з Організацією Північноатлантичного Трактату та модернізації збройних сил РП на 1998-2012 рр." (жовтень 1998 р.), "Стратегія Польщі в галузі безпеки та оборони" (2000 р.), "Програма реструктуризації і технічної модернізації Збройних Сил Польщі на 2001-2006 рр." та інші.

Встановлення дипломатичних зв'язків Польщі з європейськими структурами було започатковано наприкінці 80-х рр. ХХ ст., у період, коли вона ще була пов'язана членськими зв'язками з продуктованими та підтримуваними Радянським Союзом організаціями ОВД і РЕВ. Підписання Польщею у 1988 р. преференційної угоди про торгівлю та економічну співпрацю з країнами-членами ЄС створило свого роду прецедент в історії дипломатичних відносин країн соціалістичного блоку і заклало підвалини для подальшого зближення та співробітництва сторін, насамперед у сфері торгового та господарського обміну⁸. Окрім того, укладення зазначеної угоди з Польщею, а також із рештою країн Центрально-Східної Європи, було покликане стати новим інструментом спільної зовнішньополітичної стратегії держав-членів ЄС щодо цих країн⁹.

Початково інтеграційні наміри Польщі знайшли своє декларативне закріплення у таких нормативно-правових актах, як "Концепція зовнішньої політики" (квітень 1990 р.)¹⁰, "Основи польської політики безпеки" (листопад 1992 р.) і "Політика безпеки та оборонна політика Польщі" (листопад 1992 р.)¹¹. У першому з них Польща проголошує (дещо стримано, зважаючи на реалії, існуючі на той час у системі міжнародних відносин) свій зовнішньополітичний вибір як намір долучитися до творення системи європейської безпеки та співпраці для єдності континенту¹². Два інші документи, прийняті польським парламентом згодом, у 1992 р., у принципово іншій обстановці як у середині країни (розбудова правової демократичної держави), так і за її межами (розпад СРСР та активізація відносин ЄС і НАТО з країнами ЦСЄ) однозначно визначають зміну курсу Варшави у сферах військової політики та міжнародної безпеки на користь західних інституцій. Так, стратегічними завданнями Польщі оголошуються активізація відносин із НАТО з наступним набуттям членства у ній, а також участь у посиленні ролі європейських інституцій – ЗЄС та ОБСЄ – у системі європейської безпеки за участю Альянсу¹³.

Виняткове значення для справи реалізації євроінтеграційної стратегії Польщі мало підписання нею 16 грудня 1991 р. договору про асоціацію з Європейським Союзом, відомого як Європейська угода, та набуття 1 лютого 1992 р. статусу асоційованого члену ЄС¹⁴.

Зважаючи на об'ємність договору та породжену цим необхідність його тривалого розгляду усіма державами-членами Спільноти, вирішено було запровадити його поетапну реалізацію. Так, 1 березня 1992 р. набула чинності Тимчасова угода, яка ввела в дію економічні положення про порядок переміщення товарів, послуг, капіталів і робочої сили, процес утворення підприємств, правила конкуренції, економічної, фінансової та інтелектуальної співпраці сторін. У липні 1992 р. польський сейм схвалив закон про ратифікацію повного тексту Європейської угоди, яка юридичної сили набула 1 лютого 1994 р.¹⁵

Європейські угоди стали основоположними документами інтеграції країн ЦСЄ до ЄС. Як визначалося рішенням Європейської Ради у Копенгагені 21-22 червня 1993 р., угоди про асоціацію ЦСЄ з ЄС повинні сприяти підготовці цих країн до майбутнього членства у Спільноті¹⁶. Вони укладалися окремо з кожною країною ЦСЄ, проте мають однакову структуру й містять схожі положення, що регулюють відносини політичного, економічного, культурного та фінансового співробітництва між країною, яка підписала Угоду, та Європейським Союзом.

"Європейська угода, яка запроваджує асоціацію між Польщею та Європейськими Співтовариствами і їхніми державами-членами" (така повна назва договору), складається зі 122 статей, 18 додатків, загальної та односторонньої декларації, а також містить заяву Польщі про те, що членство у ЄС є остаточною метою її зовнішньополітичної стратегії. Відповідно до тексту Угоди, асоціація Польщі з Євросоюзом має на меті забезпечити політичний діалог сторін задля розвитку та гармонізації політичних відносин між ними, активізацію торговельного та господарського співробітництва – для економічного та соціального процвітання Польщі, а також підготовку умов для отримання нею різного роду допомоги ЄС. Принципово важливо, що при цьому не зазначалися терміни, протягом яких мало відбутися чергове розширення ЄС – передбачалося, що вони будуть оголошені відповідно до швидкості досягнення новими членами відповідності критеріям союзу¹⁷.

Відповідно до зазначених договором положень про необхідність досягнення європейських критеріїв членства, Польща, не очікуючи моменту набуття документом юридичної сили, починає активно займатися підготовкою рамкової документації. Так, перший такий документ – "Програма дій щодо адаптації економіки та правової системи до вимог Угоди про асоційоване членство" – приймається вже у 1993 р. У ній чітко вказуються основні завдання економічної та правової сфер Польщі у процесі євроінтеграції, а також визначаються структури, відповідальні за їх реалізацію, та хронологічні рамки процесу виконання¹⁸.

Паралельно з виконанням Варшавою стратегічного завдання зовнішньої політики, пов'язаного з інтеграцією країни у ЄС, на початку 90-х рр. ХХ ст. польська дипломатія активно займається реалізацією й іншого стратегічного зовнішньополітичного вектору, спрямованого на зходження Польщі у НАТО.

Перші контакти керівництва двох сторін відбувалися в умовах, коли ще існувала контрольована Радянським Союзом Організація Варшавського договору і Польща вважалася її учасницею. 4 травня 1989 р. делегація НАТО вперше відвідала Варшаву. Під час візиту представники пакту виявили підвищений інтерес до співробітництва з Польщею у справі збереження миру і стабільності на континенті¹⁹. У жовтні 1989 р. речники польського сейму К. Коморніцкі та Я. Рокіта відбули на засідання 35-ї сесії Ради НАТО, що відбулося у Римі. Це був перший в історії Альянсу випадок, коли його відвідали представники держави – члена протидіючого військово-політичного блоку²⁰.

Протягом 1990-1991 рр. стосунки Польщі з НАТО характеризувалися зростанням взаємної активності: відбувався обмін візитами на різних рівнях, мали місце листування та офіційні промови польського керівництва у штаб-квартирі Альянсу в Брюсселі. Із розпадом СРСР та припиненням діяльності ОВД у відносинах Польща – НАТО намітилося поживавлення. 3 липня 1991 р. під час робочої поїздки в Брюссель президент РП Л. Валенса декларував прагнення Польщі приєднатися до пакту²¹. 6 жовтня 1991 р. у Кракові в ході зустрічі глав держав Вишеградської групи Польща спільно з Угорщиною та Чехословаччиною знову оголошує про готовність долучитися до структури.

Відповіддю Альянсу на заяви країн Центрально-Східної Європи стало створення у 20 грудня 1991 р. Ради Північноатлантичного співробітництва (РПАС) – консультативного форуму НАТО та 9 держав – колишніх учасниць ОВД, а згодом претендентів на членство в НАТО – з питань безпеки та налагодження багатостороннього співробітництва²². Заснування РПАС забезпечило організаційне оформлення стосунків Альянсу з країнами посткомуністичного простору, ознаменувало прогресивні зміни у їх розвитку та створило передумови для переходу на дещо вищий рівень.

У ситуації геополітичної нестабільності в Європі та за умови неодноразових політичних декларацій посткомуністичних країн із регіону ЦСЄ щодо їх прагнення приєднатися до структури Альянсу у січні 1994 р. НАТО оголошує про початок реалізації нової, вже початково більш дієвої, програми – "Партнерство заради миру"²³.

Згідно з положеннями Програми, її основними цілями визначаються: "спираючись на тісне і давнє партнерство між союзними державами Північної Америки та Європи ... посилити безпеку і стабільність у всій Європі", зміцнювати зв'язки із демократичними державами на Сході. Програмою передбачалося шляхом налагодження співробітництва між членами і не членами Альянсу в спільних інтересах розширювати та активізувати політичне і військово-співробітництво у Європі, підвищувати стабільність на континенті, вирішувати проблеми безпеки та підтримувати мир.

Принципове значення для Польщі, а також решти зацікавлених у набутті членства держав мали положення Запрошення ПЗМ про те, що "активна участь у "Партнерстві заради миру"

відіграватиме важливу роль у еволюційному процесі розширення НАТО²⁴ та ст. 4 Рамкового документу ПЗМ, яка визначає порядок розроблення на основі цієї Програми та Презентаційного документу Індивідуальної програми партнерства Альянсу для кожної з них²⁵.

Входження до Програми "Партнерство заради миру" передбачає виконання країною-претендентом трьох етапів: затвердження Рамкового документу, Презентаційного документу та Індивідуальної програми. Першим кроком Польщі у справі долучення до Програми Альянсу стало підписання 2-3 лютого 1994 р. на Раді НАТО Рамкового документу ПЗМ – відкритого та спільного для усіх партнерів тексту, положеннями якого визначаються мета, завдання та цінності проголошеної Програми. Після виконання початкового етапу долучення до ініціативи Пакту Польща почала активно реалізовувати стратегію євроатлантичної інтеграції. Як учасниця Програми 25 квітня 1994 р. вона подала на розгляд Альянсу свій Презентаційний документ, у якому визначалися заплановані нею у справі політичного та військового співробітництва заходи (питання мовної підготовки офіцерів збройних сил, реформи системи вищої військової освіти, гармонізації військового та політичного планування з країнами-членами Альянсу, реформи системи ППО, тилового постачання, пошукових і рятувальних робіт тощо) та передбачувані для їх реалізації ресурси. Цей документ показав проблеми та надбання, існуючі у військовій та політичній сферах РП, та дозволив намітити низку заходів (за участю НАТО) по їх вирішенню²⁶. Під час аналізу документа керівництво НАТО внесло у нього необхідні, на його думку, корективи та зробило бажані до виконання Варшавою висновки. Виходячи з них, а також із початкових власних розробок та запропонованої Альянсом "Робочої програми партнерства" (документ загального характеру, адресований усім зацікавленим сторонам), Польща розробила Індивідуальну програму партнерства. Остаточний варіант Програми участі Польщі у ПЗМ було затверджено вищим керівництвом НАТО в Брюсселі 5 липня 1994 р.²⁷

У вересні 1995 року Альянс опублікував "Дослідження з питання про розширення НАТО" для країн-учасниць ПЗМ. Документом охоплювалося широке коло проблем: від визначення перспектив побудови нової архітектури безпеки у Європі та місця в ній НАТО до з'ясування політичних та військових аспектів розширення Альянсу на Схід, окреслення прав та обов'язків нових членів, шляхів співпраці з країнами, що не будуть членами структури, питання відносин із Росією, а також перелік вимог, обов'язкових для виконання усіма претендентами на членство²⁸.

У документі зазначалося, що забезпечення безпеки та стабільності у євроатлантичному регіоні є головним завданням НАТО, реалізації якого сприятиме розширення структури. Декларувалося, що розширення Альянсу матиме місце лише за умови збереження його здатності до виконання оборонних функцій та завдань, породжених реаліями новітнього часу. Положеннями "Дослідження ..." гарантувалося можливість приєднання до пакту нових членів. Питання ж шляхів і термінів розширення, а також методів узгодження позицій НАТО і ЄС щодо цього, домінуючі для кандидатів, зазначеним Дослідженням не виділялися²⁹. Разом із тим, ратифікація цього документу фактично затвердила позитивні зрушення, що відбувалися у стосунках країн Центрально-Східної Європи з НАТО, та початок реального процесу їх інтеграції у західні структури колективної безпеки. У "Дослідженні ..." відзначалося, що по закінченню "холодної війни" та зникненню ОВД з'явилася необхідність та унікальна можливість покращити безпеку в євроатлантичному регіоні, не відновлюючи при цьому лінії розмежування³⁰.

Характерною ознакою зовнішньої політики Польщі на середину 90-х рр. ХХ ст. стає поглиблення відносин із Євросоюзом. Так, свідченням цього є набуття 1 лютого 1994 р. юридичної сили повним текстом Європейської угоди, схваленого польським сеймом у липні 1992 р., урочисте відкриття 7 березня 1994 р. у Брюсселі засідання Ради Асоціації ЄС – Польща та подання Польщею у квітні 1994 р. офіційної заяви на вступ до ЄС³¹.

Досягнення Польщею статусу асоційованого члена Європейського союзу покладало на неї обов'язок виконання низки нових вимог. Згідно з рішенням Копенгагенського самміту (червень 1993 р.), асоційовані члени ЄС, які прагнуть до повноправного членства у Євроспільноті, повинні відповідати економічним та політичним вимогам і бути спроможними взяти на себе обов'язки членства, одним із яких визначалася здатність приведення національного законодавства у відповідність із загальноєвропейським. Згідно з запропонованими критеріями, польські законотворці зобов'язувалися всі проекти правового регулювання розглядати на предмет їх відповідності праву ЄС. Особливе значення серед копенгагенських вимог мало положення про зобов'язання країни-кандидата забезпечити імплементацію норм права Євросоюзу у національне законодавство та гарантувати його ефективну реалізацію через адміністративні та судові органи³².

Здійснюючи підготовку до входження у європейські структури, Польща в січні 1997 р. схвалює документ "Національна стратегія інтеграції", в якому простежується стратегія діяльності урядових органів, а також інших учасників інтеграційного процесу. Завданнями програми визначаються досягнення головних цілей інтеграції у Європейський Союз, координація їх реалізації, з'ясування найоптимальніших шляхів входження до структури та підготовки Польщі до членства в ЄС. Стратегія ґрунтується на урядових документах і науковому аналізі трансформаційних процесів у Польщі й окреслює основні проблеми, що виникають перед країною на обраному шляху розвитку³³.

16 червня 1997 р. на Амстердамському самміті Єврокомісія ухвалила документ щодо перспективи подальшого розгортання процесу розширення Євросоюзу і його можливих наслідків – "Порядок денний 2000" (Agenda 2000)³⁴. У ньому на основі аналізу офіційної інформації, рапортів спостерігачів ЄС, доповідей та резолюцій високопосадовців ЄС, висновків міжнародних валютних інституцій та результатів виконання країнами-заявниками Європейських угод зроблено спробу оцінки трансформацій у кожного із десяти зацікавлених претендентів, а також на основі фінансових звітів ЄС з урахуванням перспективи розширення та його наслідків для стабільності спільноти визначено допустимі межі прийому нових членів. Відповідно до оприлюднених результатів дослідження, 16 липня 1997 р. Польща, а також Чехія, Естонія, Угорщина та Словенія були віднесені до першої групи кандидатів (дещо згодом до них було віднесено і Кіпр), з якими Комісія рекомендувала у першу чергу розпочати переговори про вступ. І хоча жодна із зазначених країн повною мірою не відповідала копенгагенським критеріям, Єврокомісія стверджувала про їх спроможність у середньотерміновій перспективі досягти відповідності їм³⁵.

11-12 грудня 1997 р. на Люксембурзькому самміті було прийнято резолюцію про початок переговорів щодо розширення ЄС, згідно з яким до участі у них запрошувалися уже не лише країни першої, але і другої "хвилі розширення". У колі країн "першого траншу" визначалися Польща, Чехія, Угорщина, Естонія, Словенія та Кіпр, до другої групи були віднесені Словаччина, Болгарія, Румунія, Латвія та Литва. Рішенням самміту передбачалося розпочати виконання Європейською Комісією регулярного аналізу прогресу, досягнутого кандидатами, та публікацію на його основі річних звітів. Згідно з оцінкою ЄК ситуації у Польщі, на кінець 1997 р. позитивно були відзначені її політичні критерії, економічні показники визначено як такі, що досягнуті дуже близько, що ж до третього копенгагенського критерію (готовності взяти на себе обов'язки членства в Союзі) зазначено, що "в окремих секторах досягнуто прогресу більше, ніж в інших"³⁶.

Безпосередні переговори про приєднання до ЄС польський уряд, презентований міністром закордонних справ Б. Геремekom та його помічниками Я. Кулаковскі і П. Саміцкі, розпочалися 31 березня 1998 р.³⁷. Обговорення охопило проблеми 36 сфер державного розвитку, по стану кожної з яких польське керівництво зобов'язувалося надати вичерпну відповідь. Одним із головних напрямків їх роботи було визначено розгляд польського законодавства з точки зору його відповідності законам і нормам Союзу.

У ході переговорного процесу Комітет Європейської Інтеграції уряду Республіки Польща документально оформив найбільш принципові та суттєві моменти польської позиції у питанні європейської інтеграції у "Національну програму підготовки Польщі до вступу у Європейський Союз" (23 червня 1998 р.). Програмою визначаються пріоритетні напрями співробітництва РП з Євросоюзом та подається приблизна діаграма дій, бажаних до виконання протягом 1998-2002 рр. Положеннями документу чітко регламентується діяльність інституцій, які здійснюють виконання євроінтеграційної стратегії Польщі та контроль за нею, а також забезпечують фінансування цього процесу. Цей проект став одним з інструментів реалізації програми "Партнерство заради членства"³⁸.

Суттєві зміни у стосунках країн Центрально-Східної Європи з НАТО намітилися у 1997 р. На липневому самміті Альянсу у Мадриді керівництво структури вперше офіційно заявило про розширення кордонів Альянсу на Схід. Готовність НАТО розпочати переговори з Польщею, Угорщиною та Чеською Республікою про їх долучення до пакту було документально закріплено у "Мадридській декларації про євроатлантичну безпеку та співробітництво"³⁹. У ній проголошувалося: "Сьогодні ми запрошуємо Чеську Республіку, Угорщину і Польщу почати розмову щодо розширення НАТО. Наша ціль полягає в підписанні Протоколу розширення під час зустрічей міністрів закордонних справ у грудні 1997 р. та їх ратифікації до моменту святкування 50-ї річниці створення пакту в квітні 1999 р."⁴⁰.

Протягом осені 1997 р. щодо запланованих трансформацій сторонами велися напружені переговори, які завершилися рішеннями Брюссельського самміту. 16 грудня 1997 р. Генеральний секретар НАТО Х. Солана та міністри закордонних справ країн-членів НАТО у Брюсселі в присутності міністрів закордонних справ зазначених країн Вишеградської четвірки підписали Протоколи до Північноатлантичного договору про їх приєднання до Альянсу⁴¹. 18 грудня представники Польщі, Угорщини та Чехії вперше взяли участь у засіданні Ради НАТО як послі. Фактично з цього моменту розширення Північноатлантичного альянсу ставало справою часу і залежало, головним чином, від перебігу ратифікаційного процесу.

Готуючись взяти на себе обов'язки запланованого членства, Польща 9 вересня 1997 р. затверджує "Програму інтеграції з НАТО та модернізації збройних сил 1998-2012". Згідно з положеннями програми, обов'язки Польщі як члена Альянсу визначаються його статуттом і полягають у тому, що з моменту вступу безпека РП буде елементом безпеки пакту, а безпека членів союзу залежатиме від безпеки Польщі. Виходячи з цього, Програмою передбачалися структурні, функціональні та модернізаційні зміни в польській армії. Документом визначалася необхідність трансформації військових формувань у відповідності до стандартів НАТО та забезпечення їх готовності виконувати завдання, що витікатимуть із союзницьких та власних зобов'язань⁴².

На початку 1999 р. відбулося офіційне завершення процесу ратифікації Протоколу про вступ Польщі до НАТО. Так, 17 лютого Сейм РП абсолютною більшістю голосів (за – 409, проти – 7, утрималися – 4) схвалив постанову, уповноважуючу Президента РП підписати Північноатлантичний договір. Як зазначалося в ухвалі Сейму, "вступ Польщі до Північноатлантичного пакту є виявом волі народу", він покликаний "зміцнити стабільність у Європі"⁴³. 18 лютого А. Квасневський поставив свій підпис під уставом, яким засвідчував згоду на ратифікацію договору про вступ Польщі до Альянсу. 26 лютого 1999 р. президенти Польщі та Чехії А. Квасневський та В. Гавел спільно підписали акт ратифікації Північноатлантичного трактату, а вже 12 березня 1999 р., Польща, а також Угорщина та Чеська Республіка стали формальними, повноправними членами НАТО⁴⁴.

З приєднанням до Альянсу перед Варшавою як членом структури постала необхідність вироблення нової стратегічної концепції безпеки. Прийнята 4 січня 2000 р. "Стратегія Польщі в галузі безпеки та оборони" являє собою комплекс взаємопов'язаних та взаємобумовлених напрямів діяльності країни у відповідності до власних інтересів та вимог НАТО. У ній, виходячи зі зміни геополітичної ролі РП, визначаються її нові завдання, що полягають у необхідності розвитку євроатлантичних зв'язків, участі у попередженні та ліквідації криз і вогнищ напруження, реалізації політики, спрямованої на зміцнення безпеки та стабільності в Європі. Реалізовувати ці завдання, згідно з положеннями документу, Польща зобов'язувалася у процесі конструктивного співробітництва, кооперації та діалогу з іншими державами євроатлантичного простору⁴⁵.

У відповідності з новітніми завданнями, що постали перед Польщею як членом НАТО, у 2001 р. Генеральний штаб Збройних Сил РП ухвалив "Програму реструктуризації і технічної модернізації Збройних Сил Польщі на 2001-2006 рр.". Основною метою Програми була максимально повна і швидка реструктуризація Збройних Сил. Положеннями документу визначається необхідність досягнення польською армією відповідності рядовому членові НАТО, зокрема у сферах розвідки, ППО, співробітництва командних структур, індивідуальної та колективної підготовки тощо. Програмою передбачалося також до 2006 р. забезпечити підготовку до участі в операціях Альянсу не менше третини складу Збройних Сил держави⁴⁶.

9 жовтня 2002 р. у Брюсселі відбулося засідання Комісії ЄС, на якому вперше офіційно було заявлено про прийняття до Спільноти десяти країн у 2004 р.. Прийнята заява була схвалена 24-25 жовтня 2002 р. рішеннями Брюссельського самміту Ради ЄС, які визначали Польщу, а також Угорщину, Чехію, Словаччину, Естонію, Латвію, Литву та Словенію як таких, що виконали політичні вимоги і здатні виконати економічні побажання Євросоюзу, а тому запрошуються до вступу у нього. Це положення було підтверджено 13 грудня 2002 р. результатами Копенгагенського самміту⁴⁷. Найвагомішим здобутком зустрічі керівників країн-членів ЄС для країн-кандидатів стало прийняття рішення про те, що 1 травня 2004 р. вісім країн ЦСЄ, а також Мальта та Кіпр стануть повноправними членами об'єднання.

16 квітня 2003 р. в Афінах Польща разом з головами 24 європейських держав підписала Договір про вступ до Євросоюзу, текст якого налічує п'ять з половиною тисяч сторінок та охоплює всі сфери державного, політичного, економічного, господарського, культурного, освітнього життя Польщі в умовах членства в ЄС⁴⁸.

Наступною на шляху творення Європи-25 вагомою подією стало здійснення ратифікаційної процедури країнами-членами Спільноти. Вирішальним кроком у справі європейської інтеграції країн-кандидатів стало всенародне волевиявлення їх громадян на предмет підтримки членства країни у Європейському Союзі. Під час проведення референдумів було використано попередній досвід ЄС, набутий під час його останнього розширення. Так, початково голосування розпочали в країнах із максимальним рівнем підтримки європейського розширення – Угорщині, Словаччині та Польщі, а потім перейшли до здійснення плебісцитів у країнах із меншим ступенем прихильності до нього⁴⁹.

Згідно з положеннями Конституції РП, аби референдум вважався дійсним, у ньому мають взяти участь щонайменше громадян із правом голосу, тому в даній програмі ставка була зроблена практично на явку. Референдум, що відбувся у Польщі 7-8 червня 2003 р., приніс очікувані результати. Так, за вступ у ЄС проголосували 77,45%, проти висловилися 22,55% чоловік при явці 58,85%. Дійсність референдуму про вступ Польщі у Європейський Союз була визнана рішенням Верховного Суду РП від 16 липня 2003 р.

1 травня 2004 р. набули чинності Договори про вступ у Євросоюз, підписані високими представниками країн-членів ЄС-15 та кандидатами на членство у ньому, і Польща у колі десяти держав-новачків урочисто приєдналася до Євроспільноти.

З цього моменту починається якісно новий вимір розвитку як Європи в цілому, так Європейського Союзу, що презентує її переважну більшість, так і Республіки Польща як невід'ємної його складової. Відтепер про творення польської політики та її відображення у нормативно-правовому доробку йтиметься лише з огляду на них у нерозривному зв'язку з політикою ЄС та його законодавчим забезпеченням.

Отже, здійснений нами аналіз системи нормативно-правового забезпечення європейської та євроатлантичної інтеграції Польщі та процесу її формування впродовж більше ніж п'ятнадцятирічного періоду, дозволяє зробити наступні висновки: творення нормативно-правової основи інтеграції Польщі у ЄС та НАТО здійснювалося плановірно і послідовно. Упродовж усього періоду незалежності вище державне керівництво незмінно декларувало зовнішньополітичні пріоритети РП як однозначно прозахідні. Вони були документально закріплені у відповідному законодавчому доробку Польщі, який став яскравим прикладом цілеспрямованого створення та реалізації стратегії зовнішньої політики; конструктивна участь Варшави у міжнародній політиці знайшла своє відображення у прийнятті країною низки документів, пов'язаних із її долученням до структур ЄС і НАТО; активність польських законотворців проявилася у розгортанні масштабної роботи щодо творення та адаптації національного законодавства до законодавства ЄС. У процесі розгортання цієї діяльності важливу роль відіграла тісна співпраця польської дипломатії з інституціями Євросоюзу; намагаючись досягти відповідності критеріям членства у структурах ЄС і НАТО, Польщею було прийнято та реалізовано низку національних програм розвитку; реалізація інтеграційних прагнень здійснювалася шляхом постійної співпраці повноважних інституцій як у середині держави, так і на міжнародному рівні. Для забезпечення конструктивного діалогу сторін у Польщі спеціально було створено відповідну інституційну структуру, завданням якої визначалося виконання усієї сукупності процедур, передбачених процесом долучення держави до ЄС та НАТО.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Басараб М.Б. З досвіду євроінтеграції Польщі // Стратегічна панорама. – 2003. – № 1. – С. 206-211;
2. Wenerska M.L. Kwestie polityki zagranicznej w okresie stowarzyszenia Polski z Unia Europejską // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – № 2. – S.105-122;
3. Герасимчук Т. Країни Центрально-Східної Європи на шляху до Європейського Союзу: Міжнародно-правові питання // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 12: 36. наук. пр. / Відп. ред. С.В. Віднянський. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. – Вип.13. – С.256-273;
4. Ковальова О. Інтеграційні стратегії країн Центральної і Східної Європи на сучасному етапі розширення Євросоюзу // Розширення ЄС: Аналітичний шокквартильний. Вип. 1 / Ред. О.П. Дергачов. – К.: Європейська комісія, 2003. – С.20-38;
5. Koziej S. Polska strategia i polityka obronna w kontekście członkostwa w NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – № 1. – S.125-136;
6. Копійка В.В. Європейський Союз: досвід розширення і Україна. – К.: Юридична думка, 2005. – 448с.;
7. Микієвич М.М. Міжнародно-правові аспекти співробітництва Європейського Союзу з третіми країнами / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка / ред. М. Мартиняк. – Львів, 2001. – 199с.;
8. Романюк Н.І., Сохоцька Г.Н. Інтеграція в ЄС – пріоритетний напрям зовнішньої політики Польщі // Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки. – 2003. – №8. – С.158;
9. Герасимчук Т. Вказана праця. – С.259;
10. Грицак П. Зовнішня політика Польщі у військово-політичній сфері та сфері міжнародної безпеки (1989-2000) // Молода нація: Альманах. –

2001. – № 1. – С.163-164; 11. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, 2 listopada 1992 r. // Współczesne stosunki Międzynarodowe. Wybor tekstów źródłowych z komentarzem / Pod red. T. Łos-Nowak. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. – S.169-181; 12. Грицак П. Вказана праця. – С.164; 13. Polityka bezpieczeństwa i strategia obronna Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa, 2 listopada 1992 r. // Współczesne stosunki Międzynarodowe. Wybor tekstów źródłowych z komentarzem / Pod red. T. Łos-Nowak. – Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1997. – S.171-175; 14. Układ Europejski między Rzeczpospolitą Polską a Wspólnotami Europejskimi / 16 grudnia 1991 r. // <http://www.msz.gov.pl/uniaeu/html>; 15. Wenerska M.L. Kwestie polityki zagranicznej w okresie stowarzyszenia Polski z Unią Europejską // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №2. – S.109; 16. Муравйов В.І. Правові засади регулювання економічних відносин Європейського Союзу з третіми країнами (теорія і практика). – К.: Академ-Прес, 2002. – С.227; 17. Ковальова О. Вказана праця. – С.23; 18. Басараб М.Б. Вказана праця. – С.209; 19. Kalendarium wydarzeń Polska – NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – S.147; 20. Там само; 21. Kalendarium wydarzeń Polska – NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – S.149; 22. Світова та європейська інтеграція: Навчальний посібник / За заг. ред. Я.Й. Малика. – Львів: ЛРІДУ НАНУ, 2005. – С.78; Современные международные отношения: Учебник. / Ред. А.В. Горкунов: МГИМО. – М.: РОССПЭН, 2000. – С.329; 23. Mojsiewicz S. Polska polityka zagraniczna // Stosunki Międzynarodowe / W. Malendowski, S. Mojsiewicz, A. Gałdanek i i.; W. Malendowski, S. Mojsiewicz (red.). – Wrocław: Alta 2, 1998. – S.219; 24. Партнерство заради миру: запрошення. – Документ, ухвалений Головами держав і урядів, які взяли участь у засіданні Північноатлантичної Ради, що відбулося в штаб-квартирі НАТО в Брюсселі 10-11 січня 1994 р. // Партнерство заради миру – Partnership for Peace. – Брюссель, 1994. – С.1; 25. Партнерство заради миру: рамковий документ. // Партнерство заради миру – Partnership for Peace. – Брюссель, 1994. – С.6; 26. Санжаревський О.І. Східноєвропейська політика НАТО кінця 80-х – середини 90-х років ХХ століття (на прикладі Польщі, Чехії, Словаччини, Угорщини): Дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02/ Чернів. нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці, 1998. – С.144-145; 27. Світова та європейська інтеграція: Навчальний посібник / За заг. ред. Я.Й. Малика. – Вказана праця. – С.80; 28. Дослідження щодо розширення НАТО // Довідник НАТО. – К.: Основи, 1997. – С.391-428; 29. Там само; 30. НАТО: Довідник. – Брюссель, 2001. – С.64; 31. Быховский С. Расширение ЕС на восток // Европейский Союз на пороге XXI века: выбор стратегии развития / Под ред. Ю.А. Борко и О.В. Буториной. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – С.306; 32. Ковальова О. Вказана праця. – С.26; 33. Narodowa strategia integracji. 28.01.1997 r. – 56s. – <http://www.mzs.gov.pl/start.php.html>; 34. Agenda 2000: Eine starke und erweiterte Union // <http://www.europa.eu.int/>; 35. Волес В., Волес Г. Творення політики в Європейському Союзі / Пер. з англ. Р. Ткачук. – К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. – С.650; 36. Там само. – С.655; 37. "Integracja Polski z Unią Europejską" — wystąpienie premiera Rzeczypospolitej Polskiej Jerzego Buzka w Sejmie Warszawa, 8 września 1999 r. // <http://www.zbiordokumentow.pl/1999,nr.3/>; 38. Романюк Н.І., Сохоцька Г.Н. Вказана праця. – С.159; 39. Vaczyński J. NATO, godzina zero // Polityka. – 1999. – №12. – S.15; 40. Madrycka deklaracja w sprawie bezpieczeństwa i współpracy euroatlantyckiej Madryt, 8 lipca 1997 r. // <http://www.zbiordokumentow.pl/1997,nr.3/>; 41. Solana J. 99 proc. NATO // Polityka. – 1998. – №1. – S.32; 42. Koziej S. Polska strategia i polityka obronna w kontekście członkostwa w NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – S.135; 43. Uchwała Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w sprawie ratyfikacji przez Polskę Traktatu Północnoatlantyckiego, Warszawa, 17 lutego 1999 r. // <http://www.zbiordokumentow.pl/1999,nr.1-2/>; 44. Kalendarium wydarzeń Polska – NATO // Sprawy Międzynarodowe. – 1999. – №1. – S.170; 45. Strategia bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, 4 stycznia 2000 r. // <http://www.zbiordokumentow.pl/2000,nr.1/>; 46. Сергеев Д.В. Польша: четыре года в НАТО // Актуальные проблемы Европы. НАТО: проблемы и перспективы трансформации: Сб. научн. тр.— М., 2004. – С.166; 47. Ковальова О. Вказана праця. – С.34; 48. Рукомедя Р. Європейський союз на межі структурних перетворень // Дзеркало тижня. – 2004. – 30 квітня (№17). – С.5; 49. Світова та європейська інтеграція: Навчальний посібник / За заг. ред. Я.Й. Малика. Вказана праця. – С.158-159.